

Meddelande från kommissionen: EU vid 2019/20:FPM46 ett vägsål - bygga upp och bygga nytt för nästa generation

Statsrådsberedningen

2020-06-30

Dokumentbeteckning

COM (2020) 456

Meddelande från kommissionen EU vid ett vägsål - bygga upp och bygga nytt
för nästa generation

Sammanfattning

Kommissionens meddelande handlar om hur EU ska gå till väga i återhämtningen efter coronaviruset. Inledningsvis betonas att solidaritet, sammanhållning och konvergens ska vara drivkrafterna för återhämtningen. Den beskriver den ekonomiska krisen och vilka ekonomiska åtgärder kommissionen tagit hittills, samt hur alla medel som varit tillgängliga i budgeten avsatts till bekämpningen. Krisen har drabbat medlemsstaterna olika och ländernas olika möjligheter till återhämtning skapar en risk för en obalanserad återhämtning. Detta visar på behovet av insatser på EU-nivå. För att ta sig an utmaningen och hantera krisen föreslår kommissionen ett nytt instrument för återhämtning, NextGenerationEU. Detta ska genomföras inom ramen för den nya långtidsbudgeten som då totalt kommer att omfatta 1850 miljarder euro. Kommissionen påtalar att den gröna och den digitala omställningen är ännu viktigare nu än innan krisen började, varmed återhämtningen ska påskynda denna omställning. EU:s återhämtningsplan ska vägleda och bygga upp ett EU som präglas av hållbarhet, resiliens och rättvisa för nästa generation. Vidare beskrivs hur kommissionens tidigare initiativ kan användas i återhämtningen för att skapa nya arbetstillfällen och hjälpa människor behålla sina jobb, påskynda den gröna och digitala omställningen, samt förbättra EU:s och medlemsländernas krisberedskap

EU:s ekonomiska åtgärder till följd av Covid-19, inklusive för att stödja återhämtningen, bör vara temporära, välriktade, proportionerliga och budgetrestriktiva. En utgångspunkt för regeringen är vidare att åtgärderna ska vara miljömässigt och socialt hållbara samt påskynda omställningen till en klimatneutral, cirkulär och digital ekonomi. Regeringens position i förhandlingarna om EU:s långtidsbudget ligger fast. För utförligare ståndpunkter se faktagenommemoria för respektive förslag.

1 Förslaget

1.1 Ärendets bakgrund

Den 27 maj 2020 presenterade kommissionen sitt meddelande ”EU vid ett vägsval – bygga upp och bygga nytt för nästa generation”. Meddelandet ger ramen för de övriga initiativen som kommissionen presenterade vid samma tid: det reviderade arbetsprogrammet, ett antal förordningsförslag om bl.a. fleråriga budgetramen (långtidsbudgeten), återhämtningsinstrumentet och återhämtningsfaciliteten. Det ger en heltäckande bild av kommissionens syn på återhämtningsarbetet.

1.2 Förslagets innehåll

1.2.1 Den ekonomiska krisens beståndsdelar

Meddelandet går igenom effekterna av pandemin med utgångspunkt från kommissionens behovsanalys, som redovisas i ett separat dokument (SWD(2020)98). På grund av de restriktioner som införts för att begränsa smittspridningen har störningar i leveranskedjor och produktionslinjer uppstått. Detta har lett till att aktiviteten i EU:s ekonomi och majoriteten av industrins ekosystem gått ned till en bråkdel av sin kapacitet. Enligt kommissionens vårprognos väntas EU:s BNP minska med mer än 7 procent 2020 eller betydligt mer i ett sämre scenario. Arbetslösheten väntas stiga till 9 procent i EU och sannolikt kommer både fattigdom och ojämlikhet att öka. Hur stora de ekonomiska effekterna av krisen kommer att bli förväntas

variera i olika sektorer. Kommissionen pekar särskilt på verksamheter som är beroende av personlig kontakt och stora folksamlingar, såsom turism och de kreativa och kulturella sektorerna men även delar av industrin. Möjligheterna till återhämtning kommer också att skilja sig åt mellan medlemsstaterna. Fallet i BNP väntas bli närmare 10 procent för vissa medlemsstater medan det i andra kan hamna på 6–7,5 procent. Kommissionen uppskattar att det kommer att krävas minst 1500 miljarder euro i ytterligare offentliga och privata investeringar under 2021 och 2022 för att EU ska klara återhämtningen.

1.2.2 Investera i nästa generation

Kommissionen skriver om de viktigaste inslagen i det nya instrumentet NextGenerationEU. Anskaffningen av medlen till instrumentet bygger på en tillfällig höjning av taket för egna medel. Det skulle möjliggöra för kommissionen att låna upp till 750 miljarder euro (i 2018 års priser) på finansmarknaderna. Återbetalning av lånen skulle inledas tidigast 2028 och avslutas senast 2058. Medlen ska kanaliseras genom program på EU-budgeten, vilket enligt kommissionen innebär fullständig transparens och demokratisk ansvarsskyldighet för Europaparlamentet och rådet.

1.2.3 Bygga upp och bygga nytt för nästa generation: den grundläggande politiken

Kommissionen beskriver hur tidigare initiativ ska användas i återhämtningen från krisen. EU måste prioritera att genomföra den europeiska pelaren för sociala rättigheter och investera i bevarande och skapande av jobb. Dessutom ska den konkurrenskraftiga hållbarheten stärkas genom att bygga upp ett mer rättvist, grönt och digitalt Europa. Återhämtningen ska vara en investering i framtiden även på lång sikt.

1.2.3.1 Den europeiska gröna given: EU:s tillväxtstrategi

Den europeiska gröna given och de prioriteringar som fastställs i den europeiska planeringsterminen, nationella energi- och klimatplaner samt planer för en rättvis omställning bör vara vägledande för investeringar i återhämtningen. Det nya instrumentet för solvensstöd kommer att ha riktlinjer som återspeglar behovet av att prioritera gröna investeringar. Kommissionens förslag om att avsätta 25 procent av EU:s budget till klimatåtgärder ska bidra till solvensinstrumentets gröna investeringar. Därtill föreslås ytterligare finansiering till Horisont Europa. Det visar på vikten av forskning och innovation i övergången till en ren, cirkulär, konkurrenskraftig

och klimatneutral ekonomi. Även EU:s taxonomi för hållbar finansiering kommer att säkerställa att investeringar i återhämtningen följer EU:s ambitioner på lång sikt. Kommissionen planerar också 2021 ett initiativ om hållbar bolagsstyrning. Investeringar i en mer cirkulär ekonomi avses bidra till att skapa nya jobb och minska EU:s beroende av externa leverantörer.

För att få fart på ekonomin i EU kommer den tidigare aviserade renoveringsvågen inriktas på att skapa jobb i bygg- och renoveringsbranschen. Genom att bland annat fördubbla infrastrukturens utbud i InvestEU ska renoveringsvågen garanteras ett ökat finansiellt stöd. Kommissionen vill även frigöra investeringar i ren teknik och rena värdekedjor. Där är ett element att främja ren vätgas i Europa. Inom transportsektorn kommer kommissionen fokusera på att påskynda produktionen och användningen av hållbara fordon och fartyg, samt alternativa bränslen.

Den nyligen antagna strategin för biologisk mångfald 2030 och en kommande skogsstrategi utpekade som betydelsefulla för att skydda och återställa de naturliga ekosystemen, vilka i sin tur är viktiga för att öka resiliensen och förebygga nya virusutbrott. Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling föreslås öka med 15 miljarder euro för att hjälpa jordbrukare och jordbrukssektorns utveckling. För att hjälpa människor, regioner och sektorer i omställningen föreslås fonden för en rättvis omställning förstärkas med 32,5 miljarder euro.

1.2.3.2 En fördjupad och mer digital inre marknad

Kommissionen beskriver fyra element som kommer att vara avgörande för den digitala återhämtningen. Det handlar om att investera i mer och bättre konnektivitet och bygga upp den infrastruktur som kommer krävas i omställningen vilket inkluderar en snabb utveckling av 5G. Dessutom kommer det investeras i strategisk digital kapacitet och förmåga för att bygga upp en starkare industriell och teknisk närvaro. Detta för att minska den digitala klyfta som tydliggjorts under krisen. Vidare kommer kommissionen att ta fram ett förslag om datadelning och dataförvaltning för att kunna bygga upp en verklig dataekonomi som kan skapa nya arbetstillfällen och vara en drivkraft för innovation. Slutligen handlar det om ett rättvisare och enklare företagsklimat, framför allt med fokus på näthandel och webbaserade företagsmodeller.

För att kunna bidra till dessa fyra element har kommissionen tagit fram förslag till en ny rättsakt om digitala tjänster för att införa regler för digitala

plattformar. Den administrativa bördan, särskilt för små och medelstora företag, ska dessutom minskas genom att tillgängliggöra digitala verktyg och data. Kommissionen kommer att prioritera utvecklingen av digitalisering av offentlig upphandling. Även cybersäkerhet ska stärkas genom en ny strategi, både i medlemsländerna och överlag i EU. För att möjliggöra enkel, tillförlitlig och säker tillgång till gränsöverskridande digitala offentliga tjänster anger kommissionen även att det finns potential att utveckla ett allmänt accepterat elektroniskt id-kort (eID).

1.2.3.3 En rättvis och inkluderande återhämtning

Kommissionens vill med sitt förslag till återhämtning motverka en fullskalig social kris. Det handlar om att ge stöd så att människor kan stanna kvar i sina jobb samt att skapa nya arbetstillfällen. Den avser att fortsätta att satsa på instrumentet för tillfälligt stöd för att minska risken för arbetslöshet i en krissituation, SURE. Även instrumentet för solvensstöd och React EU-föreslås ge stöd till företag och regioner för att se till att människor kan behålla sina jobb. Återhämtningen ska vara rättvis och inkluderande för att jämna ut ojämlikheter som finns och uppdagats under krisen. Kommissionen understryker vidare att arbetstagare ska ha en skälig lön i återhämtningen och att löneskillnaderna mellan män och kvinnor måste minskas, kvinnor är överrepresenterade och underbetalda i många avgörande sektorer. Detta förslås åstadkommas genom bland annat bindande åtgärder för lönetransparens.

Kommissionen förordar kraftigare åtgärder mot skattebedrägeri för att säkerställa att medlemsländerna får de skatteintäkter de behöver för att kunna hantera återhämtningen. Det krävs investeringar i de sociala trygghetssystemen för att åtgärda de brister i systemen som uppdagats i och med krisen. Särskilt arbetstagare på digitala plattformar anses behöva få rättvisare arbetsvillkor och tillgång till tillräcklig social trygghet. Kommissionen kommer att lägga fram en kompetensagenda för Europa och en uppdaterad handlingsplan för digital utbildning för att bidra till att alla har den digitala kompetens som krävs för att kommunicera och arbeta. Det finns tecken på att våld och övergrepp i hemmet ökat under krisen. Kommissionen framhåller att EU ska agera för att förhindra och bekämpa könsbaserat våld, hjälpa offren och ställa förövarna till svars. Detta kommer uppmärksammas särskilt i strategin för våldsoffers rättigheter.

1.2.4 Att skapa en mer resilient union och inre marknad

Åtgärder kommer att tas på EU-nivå för att den inre marknaden ska fungera. Reglerna ska förenklas och därefter genomföras och tillämpas fullt ut. En ny arbetsgrupp för efterlevnad på den inre marknaden kommer att arbeta med att hitta lösningar på potentiella hinder och problem som kan uppstå. Kapitalmarknadsunionen och bankunionen bör fullbordas som ett led i att bidra till ekonomisk och finansiell stabilitet under återhämtningen och stärka resiliensen inför framtida kriser. EU:s konkurrensregler anpassades snabbt då krisen bröt ut för att underlätta för medlemsstaterna att ge stöd, men dessa anpassningar ska inte få skapa fragmentering på lång sikt. Kommissionen ser över regelverket i syfte att anpassa det till dagens verklighet. För att skapa säkerhet på inre marknaden kommer säkerhetsunionen inom EU stärkas.

1.2.4.1 Ett öppet strategiskt oberoende och starka värdekedjor

Kommissionen framhåller att krisen har visat att EU behöver stärka försörjningstryggheten, bland annat vad gäller läkemedel och råvaror. För att stärka sitt strategiska oberoende föreslås en ny facilitet för strategiska investeringar. Den föreslås stödja gränsöverskridande investeringar för att stärka och bygga upp strategiska värdekedjor. Detta ska stärka den inre marknaden, EU:s nya industristrategi samt bidra till en mer cirkulär ekonomi. Även en läkemedelsstrategi kommer att tas fram och ska bidra till ytterligare kapacitet för läkemedelstillverkning i EU.

En ny handlingsplan för råvaror av avgörande betydelse föreslås för att främja tillgången på strategiska hållbara råvaror och stärka marknader på ett hållbart sätt. För att minska beroendet av icke-energiråvaror föreslås genom ett förebyggande av avfall, främjande av återvinning samt att öka användningen av hållbara råvaror.

Kommissionen menar att EU ska fortsätta att sträva efter ett öppet strategiskt oberoende samt en global handel med integrerade värdekedjor. För att garantera ett flöde av varor och tjänster ska EU se över handelspolitiken och verka för förändringar inom Världshandelsorganisationen. För att skydda strategiska tillgångar, infrastruktur och teknik föreslås ett förstärkt system för granskning av utländska direktinvesteringar.

För att minska risken för koldioxidsläckage kommer kommissionen att 2021 föreslå en koldioxidjusteringsmekanism, om skillnader mellan olika länders ambitioner kvarstår. Detta framhålls också som en ny möjlig intäktskälla för EU.

För att förbättra den gemensamma krisberedskapen föreslås den Europeiska läkemedelsmyndigheten stärkas i övervakningen av tillverkning av och tillgång till basläkemedel för att undvika läkemedelsbrister. Det Europeiska centrumet för förebyggande och kontroll av sjukdomar (ECDC) föreslås få en större roll i övervakning av, förberedelse inför och hantering av folkhälsokriser. Dessutom bör EU:s regelverk på hälsoområdet stärkas och ett europeiskt hälsodataområde införas för att främja utbyte av hälsodata och stödja forskning. Programmet EU för hälsa ska bidra till välfungerande och motståndskraftiga hälso- och sjukvårdssystem på lång sikt. För att stödja forskning och innovation på hälsoområdet föreslås Horisont Europa tilldelas mer medel i nästa långtidsbudget.

För att stärka kapaciteten för hantering av kriser föreslås rescEU stärkas. Även en reserv av viktiga förnödenheter och medicinsk utrustning föreslås att inrättas. Vidare föreslår kommissionen mer kraftfulla och flexibla verktyg för nödsituationer, exempelvis EU:s solidaritetsfond och Europeiska fonden för justering för globaliseringseffekter.

1.2.5 Återhämtning baserad på EU:s värden och de grundläggande rättigheterna

Kommissionen skriver att återhämtningen ska bygga på de grundläggande rättigheterna och respektera rättsstatsprincipen. Vissa brister i dessa aspekter har tydliggjorts under krisen och kommissionen kommer genom sin årliga rapport om rättsstatsprincipen att granska medlemsstaterna närmare. De föreslår även en förordning om skydd av EU:s budget mot allmänna brister när det gäller rättsstatsprincipen.

För att motverka sådan desinformation som förekommit under pandemin kommer kommissionen att använda den europeiska handlingsplanen för demokrat för att bygga upp resiliens för framtiden.

1.2.6 Ett starkare Europa i världen

Kommissionen vill fortsätta hålla goda relationer mellan länder och främja det internationella samarbetet. Fokus bör ligga på vad som kan uppnås tillsammans. EU går i spetsen i de globala insatserna och samarbetar nära med flera andra internationella organisationer. I detta har EU bland annat

För att EU ska kunna återhämta sig på lång sikt måste även partner i resten av världen kunna återhämta sig. Därför satsar EU på globalt stöd genom exempelvis Team Europe. För att vidare stödja sina grannar föreslår kommissionen att instrumentet för grannskapspolitik, utvecklingssamarbete och internationellt samarbete förstärks och får en budget på 86 miljarder euro. Vidare föreslår kommissionen att föranslutningsstödet höjs till 12,9 miljarder Euro. EU ska fortsätta att försvara multilateralism och ytterligare försöka stärka sina egna ekonomiska och strategiska intressen.

1.3 Gällande svenska regler och förslagets effekt på dessa

Se respektive förslag.

1.4 Budgetära konsekvenser / Konsekvensanalys

Kommissionen har angett att den kommande fleråriga budgetramen 2021–2027 är central för återhämtningen. Totalt för 2021–2027 föreslås en budgetram om 1100 miljarder euro innanför taken och ca 1146 miljarder euro inklusive instrument utanför i 2018 års priser.

Den svenska årliga avgiften beräknas preliminärt i genomsnitt öka med ca 18 miljarder kronor vilket motsvarar ökning i snitt över perioden 2021–27 med närmare 50 % jämfört med avgiften i den nuvarande budgetramen. Avgiftsökningen är beräknad utan rabatter och med nuvarande system för EU:s egna medel. Utöver detta har kommissionen även presenterat förslag till återhämtningsinstrument som förhandlas samlat med den fleråriga budgetramen 2021–2027. Se separat faktagenommemoria för mer utförlig information.

2 Ståndpunkter

2.1 Preliminär svensk ståndpunkt

Regeringen ser positivt på att kommissionen presenterat ett meddelande om sitt återhämtningsarbete. EU:s ekonomiska åtgärder till följd av Covid-19, inklusive för att stödja återhämtningen, bör vara temporära, välriktade, proportionerliga och budgetrestriktiva. När det gäller återhämtningsinstrumentet har regeringen flera kritiska synpunkter, vilket framgår av den i överläggning med Finansutskottet fastlagda ståndpunkt som redovisas i separat faktagenommemoria. En utgångspunkt för regeringen är att åtgärderna ska vara miljömässigt och socialt hållbara samt påskynda

omställningen till en klimatneutral, cirkulär och digital ekonomi. Regeringen välkomnar också att kommissionen agerar för att bistå MS i att stärka skyddet av medborgarnas hälsa och krisberedskapen i hälso- och sjukvården, till följd av utbrottet av covid-19. Regeringens position i förhandlingarna om EU:s långtidsbudget för åren 2021–2027 ligger fast.

En central del i återhämtningen bör vara att fullt ut återställa och fördjupa den inre marknaden samtidigt som EU blir mer hållbart och motståndskraftigt. Återhämtningsfaciliteten ska vara i linje med Parisavtalet. Det är en välfungerande inre marknad, fortsatt ordnad och öppen världshandel samt grön och digital omställning som bygger ett starkt och dynamiskt EU. Regeringen avser verka för att målsättningarna i den Gröna Given och klimatneutralitet till 2050 omsätts till konkreta och konsekventa återhämtningsåtgärder. Uppföljningssystemen för klimatåtgärder i återhämtningsfaciliteten ska vara transparenta och säkerställa att medlen används effektivt och ändamålsenligt.

När det gäller strategisk autonomi finns det anledning att vara vaksam på hur diskussionen utvecklas. Det finns skäl att stärka EU:s gemensamma förmåga på olika områden men det ändrar inte regeringens grundsyn när det gäller betydelsen av en fri världshandel och globala värdekedjor. EU bör skapa de rätta förutsättningarna som ger företagen möjlighet att diversifiera sina produktionskedjor, men själva diversifieringen bör drivas av företagen själva. EU måste vara en stark röst för multilateralism och frihandel globalt, utan protektionism men med en tydlig koppling mellan handel och genomförandet av Parisavtalet.

De demokratiska fri- och rättigheter inklusive EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna som vi bygger vårt samarbete på måste respekteras. Unionens återhämtningsarbete ska systematiskt genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv. Det är regeringens uppfattning att initiativ för att åtgärda brister i EU-samarbetet som påvisats i samband med pandemin bör inriktas på effektivare hantering och samordning inom ramen för befintligt fördrag.

Varje enskilt initiativ som presenteras måste dock bedömas och beredas på sina egna meriter när förslagen väl lagts. Regeringen får anledning att återkomma till riksdagen allt eftersom de enskilda initiativen presenteras.

2.2 Medlemsstaternas ståndpunkter

Inte kända.

2.3 Institutionernas ståndpunkter

Europaparlamentet antog en resolution om återhämtningsplanen den 15 maj.

Remissbehandlas ej.

3 Förslagets förutsättningar

3.1 Rättslig grund och beslutsförfarande

Inte aktuellt.

3.2 Subsidiaritets- och proportionalitetsprincipen

Inte aktuellt.

4 Övrigt

4.1 Fortsatt behandling av ärendet

Inte aktuellt.

4.2 Fackuttryck/termer

-